

УДК 61:378:004.057.5

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЛЬВІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО З МЕТОЮ ПІДГОТОВКИ ДО ФАХОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Манюк Л.В., к. пед. н.,
старший викладач кафедри латинської та іноземних мов
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Кучумова Н.В., к. пед. н.,
доцент кафедри латинської та іноземних мов
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

У статті розглянуто сучасний стан і перспективи застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького (ЛНМУ) з метою підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації. Виявлено, що фахова комунікативна підготовка здійснюється впродовж усіх років навчання в ЛНМУ. Доведено, що комплекс навчально-методичних розробок «More English for Medical Students» сприяє ефективному вивченню фахової мови майбутньої спеціальності, готує до фахової комунікації в рідній країні та в іншомовному середовищі, а застосування інноваційних форм навчання та засобів ІКТ забезпечує мотивацію студентів, поліпшення та модернізацію освітнього процесу.

Ключові слова: *підготовка до фахової комунікації, інформаційно-комунікаційні технології, вищий медичний навчальний заклад, Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, студент-медик.*

В статье рассмотрено современное состояние и перспективы применения информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) во Львовском национальном медицинском университете имени Данила Галицкого (ЛНМУ) с целью подготовки будущих врачей к профессиональной коммуникации. Выявлено, что профессиональная коммуникативная подготовка осуществляется на протяжении всех лет обучения в ЛНМУ. Доказано, что комплекс учебно-методических разработок «More English for Medical Students» способствует эффективному изучению профессионального языка будущей специальности, готовит к профессиональной коммуникации в родной стране и в иноязычной среде, а применение инновационных форм обучения и ИКТ обеспечивает мотивацию студентов, улучшение и модернизацию образовательного процесса.

Ключевые слова: *подготовка к профессиональной коммуникации, информационно-коммуникационные технологии, высшее медицинское учебное заведение, Львовский национальный медицинский университет имени Данила Галицкого, студент-медик.*

Maniuk L.V., Kuchumova N.V. INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN PROFESSIONAL COMMUNICATION TRAINING AT DANYLO HALYTSKYI LVIV NATIONAL MEDICAL UNIVERSITY

The article reveals a current state and future possibilities of application of information and communication technologies (ICT) in professional communication training at Danylo Halytskyi Lviv National Medical University (LNMU). It has been found that professional communication training lasts throughout all years of study at LNMU. The paper states that the complex of leaning tools «More English for Medical Students» contributes to effective learning of professional language, prepares for professional communication in Ukraine and abroad. The usage of innovative technologies and ICTs provides improved motivation of students and modernizes the academic process.

Key words: *professional communication training, information and communication technologies, higher medical education institution, Danylo Halytskyi Lviv National Medical University, medical student.*

Постановка проблеми. Сучасні освітні процеси зумовлюють нагальну потребу розроблення прогресивних технологій навчання, що передбачає оптимальне поєднання традиційних і новаторських підходів до проблеми підготовки майбутніх лікарів, зокрема із використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Медич-

на практика та освіта ґрунтуються на філософських і психолого-педагогічних засадах пацієнтоцентризму та зосереджені, передусім, на розвитку професіоналізму лікарів, їхньої здатності до забезпечення ефективної фахової комунікації (далі – ФК).

Вивчення основ фахової комунікації передбачено освітньо-професійними

програмами підготовки студентів-медиків [3], проте практика засвідчує недостатню готовність лікарів до фахової комунікації: низький рівень мовленнєвих умінь і навичок, невміння налагоджувати ділові стосунки з колегами, медичним персоналом, небажання виявляти емпатію, будувати доброзичливі, довірливі відносини з пацієнтами та їхніми близькими тощо. Саме тому актуально й доцільно вивчати потреби та досвід комунікативної підготовки майбутніх лікарів під час навчання у вищому медичному навчальному закладі (далі – ВМНЗ) та створювати навчально-методичні ресурси, зокрема електронні, з метою розвитку та поліпшення комунікативних навичок.

Аналіз останніх досліджень. Проблема фахової комунікації майбутніх лікарів є інтересом наукових досліджень І. Гуменної [1], Н. Касевич [4] та ін. Науковець С. Поплавська присвятила своє дисертаційне дослідження аналізу готовності до комунікативної взаємодії молодшого медичного персоналу [8]. Деякі аспекти ФК студентів-медиків висвітлені у наших працях [6; 7]. Проте бракує досліджень, спрямованих на ефективну практичну реалізацію засад ФК в освітньому процесі ВМНЗ. Під час нашого пошуку використані навчально-методичні ресурси (навчальні плани, графіки навчального процесу, електронні навчальні ресурси, робочі програми), що перебувають у відкритому доступі на веб-сайті ЛНМУ [5].

Постановка завдання. Мета цієї праці – описати досвід і стан застосування ІКТ з метою підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького (ЛНМУ), а також виявити перспективи комунікативної підготовки засобами ІКТ впродовж до дипломного періоду навчання у ВМНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим досягненням стосовно розвитку професіоналізму та морально-етичних якостей майбутніх медичних працівників є прийняття сучасного Етичного кодексу лікаря [2]. Питання власне комунікативної взаємодії порушено в статтях, що стосуються: центральної ролі пацієнта під час надання допомоги; поваги і толерантності; чесності й тактовності; налагодження контакту з пацієнтом, установалення довірчих взаємин; інформування пацієнта щодо процедур профілактики, діагностики, лікування, ступеня ризику та можливих наслідків чи ускладнень; уміння вислухати і поважати думку пацієнта; оголошення поганих новин, несприятливого чи смертельного прогнозу; моральної підтримки пацієнтів

у термінальний період їхнього життя; особливостей спілкування з дітьми, пацієнтами похилого віку, пацієнтами із особливими потребами. Усі ці аспекти наголошують на важливості підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації під час навчання у ВМНЗ.

Відповідно до навчальних планів ВМНЗ і наукових досліджень [1; 4; 8] фахова комунікативна підготовка у ВМНЗ нашої країни здійснюється за допомогою вивчення теоретичних дисциплін, спрямованих на розвиток мовних і соціо-гуманітарних компетентностей впродовж усіх років навчання. У результаті проведеного аналізу примірних навчальних програм, затверджених МОН України, робочих програм і тематичних планів дисциплін у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького [5] ми склали перелік дисциплін, орієнтованих на розвиток фахових комунікативних якостей студентів-медиків.

Визначено, що теоретичні засади фахової комунікації вивчаються протягом усіх шести років навчання як компоненти обов'язкових та елективних навчальних курсів, проте кількість цих курсів поступово зменшується з кожним роком. Розвиток теоретичних фахових комунікативних умінь здійснюється кафедрами: 1) *латинської та іноземних мов* (Латинська мова та медична термінологія, Іноземна мова, Іноземна мова за професійним спрямуванням, Іноземна мова – друга (курс за вибором), Англійська мова – курс за вибором); 2) *українознавства* (Українська мова за професійним спрямуванням, Мовленнєва комунікація лікаря; Теорія і практика професійної мовної комунікації, Медицина і художня культура, Наукове мовлення лікаря, Культура мовлення та етикет медика); 3) *філософії та економіки* (Філософія та біоетика, Основи соціальної психології, Етичні проблеми в медицині); 4) *пропедевтики внутрішньої медицини* (Деонтологія в медицині); 5) *організації охорони здоров'я та соціальної медицини* (Історія медицини); 6) *загальної і медичної психології та педагогіки* (Психологія спілкування, Основи психології).

Під час добору дисциплін, що включають елементи фахової комунікативної підготовки майбутніх лікарів, ми брали до уваги такі аспекти: розвиток мовленнєвих знань, розвиток навичок міжособистісної взаємодії, розвиток морально-етичних і соціо-гуманітарних компетентностей. Окрім нормативних дисциплін, студенти-медики мають можливість вибору однієї-двох дисциплін за вибором на кожному курсі.

Таким чином, на першому курсі студентам пропонуються п'ять нормативних дисциплін,

спрямованих на розвиток комунікативних умінь (Латинська мова та медична термінологія, Українська мова за професійним спрямуванням, Іноземна мова) та етичних і поведінкових засад (Філософія та біоетика, Історія медицини), а також сім із тринадцяти доступних курсів за вибором (Іноземна мова (друга), Англійська мова, Медицина і художня культура, Мовленнєва комунікація лікаря, Психологія спілкування, Культура мовлення та етикет медика). Зауважимо, що серед цих курсів три останні стосуються підготовки майбутніх лікарів до ФК.

На другому курсі студенти продовжують комунікативну та соціо-гуманітарну підготовку під час опанування обов'язкового предмета «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» і курсів за вибором: Іноземна мова (друга), Англійська мова, Наукове мовлення лікаря, Деонтологія в медицині. Наголосимо, що ФК лікарів передбачає володіння нормами деонтології та біоетики.

На третьому курсі триває розвиток іншомовних комунікативних умінь (Іноземна мова (друга), Англійська мова) та закінчується соціо-гуманітарна підготовка майбутніх лікарів до професійної діяльності («Основи соціальної психології» та «Етичні проблеми в медицині»). На трьох останніх курсах (4–6) триває вивчення іноземних мов як елективних курсів, а саме: Іноземна мова (друга), Англійська мова та Іноземна мова за професійним спрямуванням.

Аналіз змісту та структури дисциплін, спрямованих на розвиток фахової комунікації засвідчив, що, незважаючи на достатню кількість таких дисциплін у навчальних планах ВМНЗ, особливостям проведення медичної консультації, зокрема, технологіям та етапам прийому пацієнта, приділяється незначна увага.

Застосування на практиці теоретичних засад фахової комунікації відбувається під час безпосередніх контактів із реальними або віртуальними пацієнтами. Практична взаємодія студентів-медиків із пацієнтами відбувається під час 3-тижневих (2 і 3 курси) або 4-тижневих періодів (4 і 5 курси) виробничої практики в різних клінічних відділеннях. Метою практики є ознайомлення зі структурою й організацією роботи в медичному закладі, знання принципів надання планової та невідкладної допомоги, виконання професійних обов'язків, застосування принципів деонтології та медичної етики, а також сучасних технік консультування пацієнтів, що сприяє розвитку ФК майбутніх лікарів.

Оцінювання виробничої практики включає самоаналіз за допомогою ведення

щоденника практики, а також підготовки підсумкового звіту, виконання тестового поточного контролю та підсумкового контролю у формі диференційованого заліку. Підсумковий контроль проводиться в письмовій формі та містить 60 тестових завдань і 2 ситуативні задачі. Усний контроль практичної діяльності та навичок міжособистісної комунікативної взаємодії з пацієнтами, як видно зі змісту робочих програм, не передбачений. Навчальні програми виробничої практики акцентують увагу на розвитку навичок спілкування та взаємодії з пацієнтами відповідно до принципів етики та деонтології. Віртуальні пацієнти та інші ІКТ під час виробничої практики студентів-медиків застосовуються як компоненти неформального навчання, хоча багато ІКТ вже набули статусу обов'язкового атрибуту повсякденної та професійної діяльності фахівців медичної галузі України.

ЛНМУ є одним із лідерів серед львівських ВНЗ і медичних ВНЗ нашої країни та має міцний фундамент для розвитку навчання із використанням новітніх методів і технологій. У процесі дослідження виявлено, що у цьому ВМНЗ навчальні матеріали з використанням ІКТ із гуманітарних і професійно-орієнтованих дисциплін використовуються як допоміжний засіб навчання. На веб-сторінці університету та платформі для електронного навчання розміщені методичні розроблення практичних занять, відео- та аудіоматеріали для ілюстрації або супроводу поданого матеріалу, мультимедійні лекції, методичні рекомендації та матеріали для самостійної роботи студентів [6] тощо.

З метою оптимізації фахової комунікативної підготовки майбутніх лікарів на кафедрі латинської та іноземних мов використовується навчально-методичний комплекс «More English for Medical Students» (Більше англійської для студентів-медиків), розроблений з урахуванням кращого досвіду застосування ІКТ під час підготовки до ФК в університетах США [7], а також реалій вітчизняної вищої медичної освіти. Комплекс призначений для студентів-медиків третього курсу ВМНЗ III-IV рівнів акредитації, які закінчили вивчення англійської мови як основної дисципліни і вивчають її як курс за вибором, однак його компоненти можуть застосовувати студенти-медики, що навчаються на інших курсах або під час самонавчання та самовдосконалення. Мета комплексу – за допомогою ІКТ забезпечити якісну підготовку майбутніх лікарів до фахової комунікації в англомовному середовищі.

Комплекс навчально-методичних розробок складається з чотирьох компонентів,

зокрема: 1) навчально-методичний посібник «More English for Medical Students» [11]; 2) методичні рекомендації для викладачів «English for the 3rd year medical students: Teacher's Book» [10] для оптимізації роботи зі змістом цього посібника; 3) методичні рекомендації для самостійної роботи студентів «English for the 3rd year medical students: Self-study guide» [9] з метою поліпшення роботи з посібником, розвитку навичок самостійного навчання та самоконтролю; 4) навчальну спільноту в ЕСМ Facebook для збагачення навчального матеріалу та доставлення його до студентів у звичному для них навчальному середовищі; 5) електронний навчальний курс, розроблений на основі матеріалу посібника та доповнений вправами на розвиток аудіо-візуального сприйняття релевантної лексики тем курсу та практику навичок комунікативної взаємодії з пацієнтами.

Взаємодія всіх згаданих навчальних ресурсів завдяки комплексу навчальних завдань, спрямованих на формування знань лексико-граматичних механізмів англійської мови, англійської медичної термінології, стратегій, технологій, методів і засобів комунікації з пацієнтами, колегами і науковою спільнотою сприяє модернізації навчального процесу та забезпеченню англомовної комунікативної професійно-орієнтованої компетентності, що є метою вивчення дисципліни «Англійська мова» на III курсі ВМНЗ та складником фахової комунікації лікарів.

Матеріал навчального посібника «More English for Medical Students» спрямований на поступове засвоєння та практику навичок мовлення, читання та письма, а також лексико-граматичних компетентностей. У структурі посібника не передбачено завдань на розвиток навичок аудіо-візуального сприйняття, що зумовлено матеріально-фінансовими, технологічними і дидактичними труднощами, пов'язаними із забезпеченням автентичного матеріалу: запису текстів і діалогів, озвучених носіями мови; організація студії звукозапису тощо. Однак цю проблему було вирішено за допомогою створення електронного навчального ресурсу у формі навчальної спільноти в ЕСМ Facebook, що дало можливість доступу та санкціонованого користування якісними інтернет-ресурсами, що містять аудіо- та відеоматеріали з релевантної тематики. Такий самий підхід було застосовано під час розроблення контенту секцій описаного нижче ЕНК: «Аудіювання» та «Комунікативна взаємодія з пацієнтами». Загальнодоступні в електронній соціальній мережі YouTube ресурси навчального характеру, розроблені провідними ВМНЗ

світу, слугують ідеальним джерелом англійської медичної лексики, термінології та текстів, а також навчальних відеозаписів і відеоуроків медичних консультацій зі стандартизованими пацієнтами.

Адміністрування та кураторство навчальною спільнотою «More English for Medical Students» відбувається за допомогою застосування кращого досвіду американських педагогів [7]. У стрічці розміщуються матеріали, пов'язані з актуальною тематикою дисципліни, у формі відеороликів з авторитетних джерел, невеличких інформаційних повідомлень, пояснень граматичних і лексичних аспектів тем, повідомлень, що містять, окрім навчального змісту, елементи гумору тощо.

Таким чином, навчальний посібник «More English for Medical Students» є основним видом навчальних ресурсів дисципліни «Англійська мова (курс за вибором)» для традиційної та веб-доповненої форм навчання. Його зміст покладено в основу електронного навчального курсу «Англійська мова (курс за вибором)», що розроблений як допоміжний навчальний матеріал, елемент веб-доповненого навчання з метою ефективного вивчення дисципліни. Зазначимо, що матеріал усіх секцій професійно-орієнтований.

Запропонований варіант ЕНК [6] для студентів-медиків має низку переваг, адже використання комп'ютерно орієнтованих технологій поряд із традиційними методами розвиває англомовну комунікативну компетентність, дає можливість сприймати й інтерпретувати автентичні тексти, розвиває здібність запам'ятовування значного обсягу навчального матеріалу, розвиває творчу активність студентів як у навчальний час, так і в позааудиторних видах роботи. Завдання, запропоновані в ЕНК, сприяють засвоєнню лексичного та граматичного матеріалу уроків і тем, формують навички письма, читання, аудіювання й усного мовлення, дають можливість сформува-ти у студентів необхідні навички роботи з англомовним текстом зі спеціальності, прищепити культуру читання та розвинути навички комунікативної взаємодії з пацієнтами і колегами. Комплексна взаємодія всіх вправ сприяє досягненню практичних цілей навчання англійської мови за професійним спрямуванням, а саме: розвитку лінгвістичних і когнітивних навичок і як результат – формуванню англомовної та загальної професійно спрямованої комунікативної компетентності.

Навчальний матеріал ЕНК та навчального посібника чітко структурований. Першою темою є «Спадковість». Основним начальним ресурсом тем є фаховий текст, однак у

посібнику – це друкований текст, а в ЕНК – аудіотекст (посилання в YouTube). Вправи на розвиток лексичних і граматичних компетентностей ґрунтуються на матеріалі тексту та спрямовані на його вивчення та закріплення. Окрім цього, граматичні вправи також містять нову лексику теми.

Завдання для обговорення в аудиторії чи у форумі, спрямовані на розвиток розмовної мови, містять цитати та приказки («Який батько такий син», «На дітях природа відпочиває», «Спадковість – це те, в що ми віримо, якщо маємо розумну дитину»). Під час бесіди студенти використовують поданий теоретичний матеріал щодо комунікативних стратегій, що сприяє розвитку впевненого послідовного мовлення. Вивчений матеріал студенти-медики остаточно закріплюють завдяки завданням на практику навичок письма (написання резюме, офіційних повідомлень, доповідей, ділових листів, есе тощо) на релевантну тематику.

Послідовність тематичних розділів посібника та курсу дещо відрізняються, що зумовлено наявністю додаткових секцій в ЕНК, зокрема, «Домашнє читання» та «Комунікативна взаємодія з пацієнтами». В основу останньої покладено навчальні відеофрагменти щодо технологій комунікативної взаємодії лікарів і пацієнтів або безпосередньо навчальні відеозаписи діалогів лікарів і стандартизованих пацієнтів, розроблені педагогами-лікарями провідних американських ВМНЗ. Спеціально розроблений комплекс завдань до цієї секції сприяє кращому запам'ятовуванню та аналізу відео, а також закріпленню вивченого за допомогою рольової взаємодії в аудиторії.

Отже, завдяки інтеграції англійської мови, матеріалу біомедичного спрямування й оригінальних англомовних навчально-методичних розробок щодо проведення медичних консультацій відбувається ефективно вивчення фахової мови майбутньої спеціальності, підготовка до фахової комунікації в рідній країні та в іншомовному середовищі, а застосування інноваційних форм навчання та засобів ІКТ забезпечує мотивацію студентів, поліпшення та модернізацію освітнього процесу, підвищення якості ВМО, що було метою практичного впровадження результатів нашого дослідження.

Висновки. Фахова комунікативна підготовка засобами ІКТ у ЛНМУ здійснюється за допомогою викладання теоретичних дисциплін та їх електронного методичного забезпечення, що включає розміщення навчального матеріалу на платформах для електронного навчання, створення дистанційних курсів, організацію сторінок і спільнот в електронних соціальних мережах.

Перспективним напрямом підготовки до фахової комунікації є впровадження ІКТ під час практичного клінічного навчання, зокрема використання технології «віртуальний пацієнт» для розвитку навичок міжособистісної взаємодії в професійному середовищі.

Отримані результати дослідження стану застосування ІКТ з метою фахової комунікативної підготовки можуть бути корисними під час розроблення навчальних програм дисциплін з компонентами основ фахової комунікації, а матеріали розробленого комплексу навчально-методичних розробок для дисципліни «Англійська мова» можна використати під час створення аналогічного навчального комплексу рідною мовою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гуменна І.Р. Особливості підготовки майбутніх лікарів до професійної комунікації. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2015. № 1 (48). С. 100–104.
2. Етичний кодекс лікаря. ЛНМУ ім. Д. Галицького. URL: http://meduniv.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=197&Itemid=206&lang=uk
3. Зіменковський Б.С. Положення про організацію освітнього процесу у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького. / Б.С. Зіменковський, М.Р. Гжегоцький, І.І. Солонинко. Львів: ЛНМУ ім. Д. Галицького, 2015. 90 с.
4. Касевич Н.М. Загальний догляд за хворими і медична маніпуляційна техніка: підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. I–III рівнів акредитації. / За ред. В.І. Литвиненка. К.: Медицина, 2008. 422 с.
5. ЛНМУ імені Данила Галицького: Веб-сайт. Електронні дані. URL: http://meduniv.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=161&Itemid=237&lang=uk
6. Манюк Л.В. Структура й зміст електронного дистанційного курсу з англійської мови для студентів-медиків. Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності: зб. наук. пр. 2013. № 7. С. 275–280.
7. Манюк Л.В. Структура й зміст фахової комунікативної підготовки майбутніх лікарів в університетах США. Порівняльна професійна педагогіка. № 3 (Т. 6). Хмельницький: ХНУ, 2016. С. 109–115.
8. Поплавська С.Д. Формування готовності студентів медичних коледжів до комунікативної взаємодії у професійній діяльності: автореф дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Житомир, 2009. 21 с.
9. Manyuk L.V. English for the 3rd year medical students: Self-study guide. Danylo Halytskyi Lviv National Medical University. Lviv, 2016. 51 p.
10. Manyuk L.V. English for the 3rd year medical students: Teacher's Book. Lviv: Danylo Halytskyi Lviv National Medical University, 2016. 53 p.
11. Manyuk L.V. More English for Medical Students: Textbook. Lviv: Danylo Halytskyi Lviv National Medical University, 2014. 160 p.